

Referanser:

Arkivsak: 20/01358-45

Saksdokumenter:

Ordning for nattverd i særskilte situasjoner - soknebud, bokmål
Ordning for nattverd i særskilte situasjoner - soknebud, nynorsk
Ordning for dåp i særskilte situasjoner, bokmål
Ordning for dåp i særskilte situasjoner, nynorsk
Ordning for konfirmasjon i særskilte situasjoner, bokmål
Ordning for konfirmasjon i særskilte situasjoner, nynorsk
Veiledning, nattverd i særskilte situasjoner - soknebud, bokmål
Retteiing, nattverd i særskilte situasjoner - soknebud, nynorsk
Veiledning, dåp og konfirmasjon i særskilte situasjoner, bokmål
Retteiing, dåp og konfirmasjon i særskilte situasjoner, nynorsk
Dåp - synopse
Alminnelige bestemmelser for dåp
Alminnelige bestemmelser for konfirmasjon

Dåp, konfirmasjon og nattverd i særskilte situasjoner

Sammendrag

På bakgrunn av vedtak i Kirkerådet og Bispemøtet (KR 65/23, BM 35/23) har Nemnd for gudstjenesteliv utarbeidet en oppdatert ordning for «Nattverd hos en syk – soknebud» og nye ordninger for dåp, konfirmasjon i særskilte situasjoner (NFG 34/24, NFG 35/24).

Denne saken redegjør for de tre ulike ordningene og de endringer som er gjort fra tidligere ordning for soknebud og hovedliturgiene for dåp og nattverd.

I saken blir det også foreslått at benevnningen «Nattverd hos en syk – soknebud» endres til «Nattverd i særskilte situasjoner – soknebud».

Til slutt i saken blir det også anbefalt at ordningene for dåp og konfirmasjon i særskilte situasjoner får en enklere behandling enn vedtaket i liturgisaken legger opp til. Dette er fordi disse ordningene ikke er å forstå som nye ordninger (jf. reglenes §1), men tilpasninger av allerede vedtatte hovedliturgier.

Forslag til vedtak

Bispemøtet har ingen læremessige innvendinger til den oppdaterte ordningen av «Nattverd hos en syk – soknebud».

Bispemøtet støtter at den oppdaterte ordningen får navnet «Nattverd i særskilte situasjoner – soknebud».

Bispemøtet har ingen læremessige innvendinger til ordningene «Dåp i særskilte situasjoner» og «Konfirmasjon i særskilte situasjoner».

Bispemøtet ber om at ordningene saksbehandles etter kapittel 3 i Regler for saksbehandling i liturgisaker.

Saksorientering

Bakgrunn

Kirkerådet og Bispemøtet vedtok i 2023 liturgisak for sakramentsforvaltning utenfor hovedgudstjenesten (KR 65/23, BM 35/23).

I liturgisaken bad Kirkeråd og Bispemøtet om oppdatering av ordninger for:

- Nøddåp og stadfestelse av nøddåp
- Soknebud

Liturgisaken innebar også utarbeidelse av ordninger for:

- Dåp og konfirmasjon i særskilte situasjoner
- Nattverdordninger til bruk utenfor hovedgudstjenesten.

Forslaget til oppdatert liturgier for «Ordning for nøddåp», «Kort ordning for nøddåp» og «Stadfestelse av nøddåp» er oversendt fra Nemnd for gudstjenesteliv og behandlet i Bispemøtet (BM 32/24).

Denne saken presenterer Nemnd for gudstjenesteliv sitt forslag til oppdatert ordning for soknebud og de nye ordningene for dåp og konfirmasjon i særskilte situasjoner (NFG 34/24, NFG 35/24).

Nattverdbønner til bruk utenfor hovedgudstjenesten oversendes Bispemøtet etter behandling i Nemnd for gudstjenesteliv i juni 2025.

Oppdatert ordning for soknebud

Nemnd for gudstjenesteliv satte i mars 2024 ned en arbeidsgruppe som skulle lage et forslag til oppdatert ordning for soknebud (NFG 11/24). Arbeidsgruppen bestod av diakon Edel Merete Gervin og sykehusprest Kjersti Østland Midttun. Gruppens forslag ble behandlet i Nemnd for gudstjenesteliv i november 2024 (NFG 35/24)

I arbeidet med ordningen, ble det vektlagt at den:

- skal være en enkel å gjennomføre
- er helhetlig
- kan gjøres helt enkel når det er behov for det
- kan bygges ut med flere ledd når det er naturlig
- har formuleringer som ligger nært opp til bønner og tekster i hovedgudstjenesten
- skal være mulig å benytte i svært ulike situasjoner (sykehjem, hjemmebesøk).

Betegnelsen

Nemnd for gudstjenesteliv har også arbeidet med betegnelsen på ordningen. I gudstjenesteboken fra 1992 er ordningens tittel «Nattverd hos en syk - soknebud». Nemnda

mener at denne betegnelsen ikke tilstrekkelig dekker de situasjoner hvor ordningen er aktuell og foreslår derfor at tittelen endres.

Ordningen kalles ofte bare «Soknebud». Arbeidsgruppen mente at det er mulig å bruke en slik betegnelse, men anbefalte heller å kalle ordningen «Nattverd for den enkelte». Eventuelt med tillegget «- utenfor hovedgudstjenesten og/eller kirkerommet». Nemnd for gudstjenesteliv foreslår derimot at ordningen får navnet «Nattverd i særskilte situasjoner – soknebud». Dette er i tråd med betegnelsen dåp og konfirmasjon i særskilte situasjoner. Nemnda mener en slik betegnelse vil fungere godt og unngå betegnelser som kan indikere at ordningen kun benyttes av syke.

Kommentarer til ordningen

Generalrubrikker

Forslaget har tilpasset generalrubrikkene i tråd med at ordningen ikke bare benyttes i situasjoner hvor den som mottar nattverden er fysisk syk, men også når psykisk helse, sikkerhet eller andre praktiske forhold forhindrer deltakelse i nattverdfellesskapet i en gudstjenestesammenheng (jf. veiledningens første avsnitt).

Nemnda har vært opptatt av å vise at nattverdforvaltningens primære sted er gudstjenesten og rubrikkene viser derfor til muligheten for å hente nattverdbønner og andre elementer fra hovedgudstjenesten (punkt 1 og 2).

Erfaringer fra praksis er utgangspunkt for presiseringen i punkt 4 om at en dråpe vin er tilstrekkelig.

Etterspørsel etter muligheten for salving er bakgrunn for å omtale både skrifte og salving i punkt 5. Et forslag til hvordan dette kan gjennomføres følger i veiledningen (s 4-7).

Punkt 6 er revidert i tråd med praksis.

Ordningen

Den foreslåtte ordningen inneholder de samme elementer som nåværende ordning for soknebud, men med følgende endringer:

- I tråd med nattverdbønnene i hovedgudstjenesten er Fadervår flyttet til etter innstiftelsesordene.
- Innledningsordene er forkortet. I ordningen er den trinitariske hilsenen utskrevet. Generalrubrikkenes punkt understreker at også andre hilsningsord, som f.eks. nådehilsen kan anvendes.
- Det er lagt inn mulighet for å synge en salme før nattverdbønnen. Nattverdbønnen er en sammenstilling av formuleringer fra nattverdbønn F i hovedgudstjenesten.
- Forslaget gjør Agnus Dei fakultativt.
- Som tilsigelsesord åpner forslaget for å bruke to ulike formuleringer. Sammen med de tradisjonelle ordene fra hovedgudstjenesten åpner forslaget også for å bruke formuleringen: «Vi har tatt imot Jesus Kristus. Bevar oss til evig tid. Amen.» Denne er hentet fra forslaget til hovedgudstjenesten fra 2008 (s 87).
- Formuleringen «Ta imot velsignelsen» er ikke ført opp i ordningen.

Veiledning

Ordningen følges av en veiledning som ikke skal vedtas, men er ment som en praktisk hjelp for den som bruker ordningen. Veiledningen inneholder både innspill til refleksjon og praktisk tilrettelegging. Begge deler er samlet inn fra prester og diakoner med bred erfaring fra praksisen med soknebud. Fordi veiledningen ikke skal vedtas er den åpen for andre og nye erfaringer fra praksis.

Som nevnt over har veiledning et tillegg som viser mulige måter å inkludere skrifte eller salving i tilknytning til ordningen. Disse er ikke en del av ordningen, men foreslås i veiledningen med status som ressursmaterieil.

Formuleringene som er brukt i forslaget med skrifte er hentet fra Enkeltskriftemål med følgende endringer:

- Bønnen fra salme 139 er tatt ut.
- Innledningen til syndsbekjennelsen er justert i tråd med alternativ tre i hovedgudstjenesten.
- Alternativene til syndsbekjennelsen er formulert i tråd med skriftemålet slik det er trykket i Norsk Salmebok 2013, s 1316-1319

Formuleringene som er brukt i forslaget som inkluderer salving er hentet fra Norsk Salmebok 2013 (s 1320-1323) med følgende endringer:

- Det er bare ført opp en bibeltekst. Dette er teksten fra Jakobs brev som ordningen i salmeboken anbefaler at alltid leses.
- Under påtegningen er det tatt med formuleringene som avslutter med «i Jesu navn» og «i Faderens, Sønnens og Den hellige ånds navn». Formuleringen «i Herrens navn» er ikke oppført.
- Det er skrevet et forslag til bønn for den som er salvet. Dette punktet er åpent i salmeboken.

Dåp og konfirmasjon i særskilte anledninger

Nemnd for gudstjenesteliv oppnevnte i mars 2024 en arbeidsgruppe som skulle utarbeide slike ordninger (NFG 9/24). Arbeidsgruppen har bestått av Karen Margrete E. Mestad (prest, førsteamanuensis i Praktisk Teologi og medlem i Nemnd for gudstjenesteliv), Arnfinn Tobiassen (domkantor og medlem i Nemnd for gudstjenesteliv), Anne Sigrid Kristiansen (kateket) og Jorund Andersen (sogneprest). Medlemmene i arbeidsgruppen har bred erfaring med behovet for den type ordninger som nå er utarbeidet. Gruppens forslag ble behandlet i Nemnd for gudstjenesteliv i november 2024 (NFG 34/24).

Vedtakene om igangsetting av denne liturgisaken ber om at ordningene for særskilte anledninger følger kapittel to i regler for saksbehandling i liturgisaker. Dette ble gjort fordi kapittel en nevner ordninger for dåp og konfirmasjon som eksempler på kirkens hovedliturgier. Hovedliturgiene skal behandles etter kapittel to.

De forslagene som er utarbeidet tar utgangspunkt i og ligger tett opptil de ordninger for dåp og konfirmasjon som er vedtatt av Kirkemøtet (KM 5/17, KM 23/21). Dette er synliggjort blant annet i en vedlagt synopse av dåpsliturgier i Den norske kirke. Fordi de forslåtte ordningene ikke er å forstå som nye ordninger (jf. reglenes §1), men tilpasninger av allerede vedtatte hovedliturgier, anbefaler Nemnd for gudstjenesteliv at ordningene behandles etter kapittel 3 i Regler for saksbehandling i liturgisaker (NFG 34/24).

Veiledningen

Det er alltid behov for liturgisk skjønn i møte med dåpskandidater, konfirmanter og familier som har behov for tilrettelegging. Forslagene som foreligger, tar høyde for et spekter av ulik fysisk og psykisk fungering. I tillegg er det utarbeidet en veiledning som ikke skal vedtas. Veiledningen er ment å bidra til at ansatte kan gjøre gode vurderinger i en tilretteleggingssituasjon.

Dåp i særskilte situasjoner

Den norske kirke har allerede flere ulike ordninger for dåp utenfor hovedgudstjenesten som alle har formuleringer tett opptil hovedliturgien.

1. Ordningen for dåp i egen gudstjeneste ble vedtatt av Kirkemøtet i 2017 (KM 05/17). Denne tar utgangspunkt i at det feires en egen dåpsgudstjeneste.

Dette er kjent praksis f.eks. i menigheter med mange dåpsbarn. Ordninger for dåp utenfor hovedgudstjenesten har ikke vært en del av det siste arbeidet med gudstjenestereformen.

2. I noen samiske miljøer er det vanlig at nyfødte barn døpes hjemme, før de kommer til kirken for en stadfesting av dåpen når de er blitt eldre (jf. KM 06/23, komiteens merknad 4). Det foreligger en egen ordning for samisk hjemmedåp.
3. Vedtakene fra Kirkerådet og Bispemøtet ber om at ordningen for nøddåp stadfestelse av nøddåp ble oppdatert (KR65/23, BM 35/23). Nemnd for gudstjenesteliv har utarbeidet et forslag til oppdatert ordning for nøddåp (NFG 8/24) som Bispemøtet har behandlet (BM 32/24).

Arbeidsgruppen og Nemnd for gudstjenesteliv har diskutert behovet for en fjerde ordning for dåp utenfor hovedgudstjenesten (jf. også NFG 05/22). Både gruppen og nemnda mener at det er grunnlag og behov for en slik ordning. Ordningen vil være en ordning for dåp som er kortere og mer fleksibel enn ordningen for dåpsgudstjenesten, men større enn nøddåpen. Det legges opp til at dåp i særskilte situasjoner skjer i kirkerommet. Eksempler på anledninger hvor ordningen kan brukes er konfirmanter som døpes etter menighetens hovedgudstjeneste, eldre barn eller voksne med særlige utfordringer knyttet til psykisk helse og funksjon.

Generalrubrikkene

I denne ordningen er generalrubrikkene svært korte. Punkt 2 understreker at Matteus 28 må leses som en del av ordningen.

Ordningen

Ordningen følger i hovedsak ordningene for dåp i hovedgudstjenesten og dåp i egen gudstjeneste med noen unntak. Unntakene er:

- I mottakelsen er formuleringen fra nøddåp også oppført. Dette er for å ivareta situasjoner hvor det vil virke fremmedgjørende å omtale den særskilte situasjonen med «tak og glede». Det er i begge de alternative mottakelses-ordene lagt opp til å bruke dåpskandidatens navn.
- Muligheten for å lese Johannes 3,16 er tatt ut.
- Etter mottakelsen er det mulig å si noe om dåpen, f.eks. som innledning til skriftlesningen som følger. Det kan også synges en dåpssalme her.
- I skriftlesningen er det mulig å kun lese Matteus 28, jf. generalrubrikkenes punkt 2.
- Takkebønnen ved innledningen til dåpshandlingen er tatt ut
- Det åpnes for å benytte andre velsignelsesord enn Den aronittiske velsignelsen.
- Utsendelsesordene er fakultative

Konfirmasjon i særskilte situasjoner

Kirkemøtet vedtok i 2021 nye konfirmasjonsliturgier (KM 23/21). Det er ikke andre ordninger for konfirmasjon i vår kike.

I forbindelse med konfirmasjon er det også noen ganger behov for en enkel konfirmasjonsseremoni. Dette kan handle om psykososiale utfordringer, men også om praktiske ting som flytting til utlandet eller somatisk sykdom.

Generalrubrikker

I denne ordningen er generalrubrikkene svært korte. Generalrubrikkenes punkt 2 peker på muligheten for å gjennomføre en konfirmasjonsordning uten musikk. Vurderinger knyttet til dette er også kommentert i veiledningen.

Ordningen

Ordningen for konfirmasjonsgudstjeneste er fulgt med følgende endringer:

- Samlingsdelen består kun av Innledningsordene.
- Skriftlesning og preken er gjort om til ett punkt og det er ikke gitt spesifikke instruksjoner om hvordan dette skal foregå. Arbeidsgruppen har vært veldig tydelig på hvordan særlig dette punktet må tilpasses den enkelte situasjon og konfirmantens funksjonsnivå.
- Konfirmasjonen har fått en egen overskrift.
- Det er gjort en redaksjonell endring ved å flytte setningen om å bekjenne troen ned til leddet om forsakelsen og troen.
- Rubrikken om at menigheten reiser seg under trosbekjennelsen er tatt ut.
- Salmen etter bekjennelsen er tatt ut
- Som forbønn for konfirmantene foreslås det at det bes en bønn som passer den særskilte situasjonen og avslutter med Fadervår. Fadervår må være med.
- Bønnesalmen tas ut
- Det er to endringer i forbindelse med leddet med Forbønnen med velsignelse
 - o Innledningen har fått et alternativ som ivaretar de situasjoner hvor konfirmanten av ulike årsaker ikke kan komme frem for alteret.
 - o Det presiseres i rubrikkene at bønnehandlingen skjer der hvor det er avtalt på forhånd og at håndspåleggelse skjer når situasjonen tillater det.
- Punktet om hilsen, kunngjøringer og takkoffer er tatt ut
- Salme eller musikk kan følge forbønnshandlingen eller legges etter velsignelsen.
- Det legges ikke opp til at det feires nattverd i disse særskilte situasjonene.
- Det åpnes for å benytte andre velsignelsesord enn Den aronittiske velsignelsen.
- Utsendelsesordene er fakultative

Økonomiske/administrative konsekvenser

Oppdatert ordning for soknebud følger regler for liturgisaker, kapittel 3. Dette er den minst krevende saksbehandlingen i liturgisaker som like fullt inneholder behandlinger i Bispemøtet, Kirkerådet og mulig høring. Saksbehandlingen medfører likevel noe administrativt arbeid frem imot vedtak, samt publisering av ferdig ordning.

Forslaget til dåp og konfirmasjon i særskilte situasjoner skal i utgangspunktet følge den mest omfattende saksgangen i liturgisaker (kapittel 2). Denne skal benyttes ved fastsetting av Den norske kirkes hovedliturgier – slik som f.eks. dåp og konfirmasjon. Fordi forslagene til ordninger for dåp og konfirmasjon i særskilte situasjoner ligger tett opptil hovedordningene er det mulig å argumentere for at ordningene saklig sett ikke er hovedliturgier, men tilpasninger av allerede vedtatte hovedliturgier. På slik bakgrunn kan ordningene få en enklere saksbehandling enn kapittel 2 i Regler for saksbehandling i liturgisaker. Behandling etter reglens kapittel 3, medfører en enklere og mindre kostbar saksbehandling med bruk av færre administrative ressurser.

Tilgjengeliggjøring av ordningene i trykket utgave vil medføre større økonomiske kostnader og må vurderes ut ifra behovet og arbeidet med å finne en god digital løsning for liturgiske ressurser.